

Shimbun // Encyclopedia: <http://www.nationmaster.com/encyclopedia/Asahi-Shimbun>;
10. The Asahi Shimbun // Corporate Overview. Following the 129-year course of the Asahi Shimbun: <http://www.asahi.com/shimbun/honsya/e/e-history.html>.

О. Шаповалова,

Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна

УКРАЇНА-ЯПОНІЯ: ДО 20-РІЧЧЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ДИПЛОМАТИЧНИХ ВІДНОСИН

Стаття присвячена комплексному аналізу українсько-японського співробітництва за 20 років. В роботі висвітлено процес створення договірно-правової бази українсько-японських відносин. Особливу увагу приділено дослідженню розвитку торговельно-економічного співробітництва. Виявлено проблеми та намічено перспективи подальшого розвитку двосторонніх відносин.

Ключові слова: українсько-японські відносини, Україна, Японія, політичний діалог, торговельно-економічне співробітництво.

Статья посвящена комплексному анализу украинско-японского сотрудничества за 20 лет. В работе освещен процесс создания договорно-правовой базы украинско-японских отношений. Особое внимание уделено исследованию развития торгово-экономического сотрудничества. Выявлены проблемы и намечены перспективы дальнейшего развития двусторонних отношений.

Ключевые слова: украинско-японские отношения, Украина, Япония, политический диалог, торгово-экономическое сотрудничество.

The article is devoted to the comprehensive analysis of Ukrainian-Japanese Relations. The process of creating the legal basis of Ukrainian-Japanese Relations is shown. Particular attention is paid to the development of economic cooperation. The problems and perspectives of bilateral relations development are analyzed.

Key words: Ukrainian-Japanese Relations, Ukraine, Japan, Political Dialogue, Economic Cooperation.

26 січня 1992 р. Японія встановила дипломатичні відносини з Україною і швидко зайняла особливе місце у зовнішній політиці України. На розвиток двосторонніх відносин впливали такі фактори як зацікавленість України в отриманні допомоги зі сторони Японії в рамках програм ОДР (офіційної допомоги розвитку); перспективність торговельно-економічних відносин; співробітництво з метою нерозповсюдження

ня засобів масового знищення у світі і ліквідації ядерної зброї; участь у міжнародних організаціях (ООН, СОТ, ГУАМ) тощо

Важливу роль у становленні дружніх відносин між Україною і Японією відіграли регулярні контакти на рівні глав держав і створення договірно-правової бази двосторонніх відносин.

22-25 березня 1995 р. відбувся перший в історії незалежної України візит Президента Л. Кучми в Японію, головним результатом якого стало підписання 23 березня 1995 р. Спільної заяви України та Японії, що стала фундаментом для формування якісно нового рівня двосторонніх відносин.

Особливу роль у формуванні якісно нового рівня українсько-японського діалогу відіграв офіційний візит В. Ющенко в Японію 20-23 липня 2005 р., в ході якого Президент зустрівся з імператором Японії Акіхіто і Прем'єр-міністром Дз. Коїдзумі. Під час цих зустрічей сторони обговорили двосторонні і міжнародні відносини, дійшли згоди про утворення японсько-українського комітету зі співробітництва на міністерському рівні для координації співпраці у різних сферах. Вагомим підсумком цього візиту стало підписання 21 липня 2005 р. Спільної заяви про Нове партнерство у XXI столітті.

Важливим кроком на зустріч один одному стала, запропонована міністром закордонних справ Т. Асо на початку 2006 р., концепція розвитку дипломатії Японії стосовно низки країн Євразії – Арка свободи і процвітання. Вперше в історії дипломатії Японії особливу увагу було приділено країнам організації за демократію та економічний розвиток – ГУАМ.

Перша зустріч ГУАМ-Японія пройшла в Баку 18 червня 2007 р., на якій сторони домовилися розвивати співробітництво в економічній, енергетичній і гуманітарній сферах. Під час подальших зустрічей перелік перспективних напрямків співпраці значно розширився, включаючи зараз туризм, транспорт тощо.

Україна та Японія поступово досягли високого рівня взаємної довіри, розуміння необхідності подальшого діалогу не лише заради розвитку двосторонніх відносин, але й вирішення глобальних проблем миру і безпеки. Результатом такої послідовної і копіткої роботи стало підписання в рамках офіційного візиту Президента України В. Януковича до Японії 18 січня 2011 р. Спільної заяви щодо українсько-японського глобального партнерства. Це найбільш детальний документ за всю історію двосторонніх відносин, в якому підсумовується досягнуте і визначаються пріоритети подальшого розвитку в різних сферах життєдіяльності на двосторонньому і міжнародному рівнях. Спільна заява стала свого роду «планом дій» українсько-японського співробітництва.

В ході візиту В. Януковича до Японії було підписано Кредитну угоду між Державним експортно-імпортерним банком України та Японським банком міжнародного співробітництва про надання кредиту на суму 100 млн. дол. США з метою сприяння експорту товарів і послуг з Японії та підтримки економічного розвитку України.

Особливу увагу приділено перспективам розвитку співробітництва в торговельно-економічній сфері. Японія активно сприяє переходу України до ринкової економіки, прискоренню реформ, в тому числі не лише по урядовій лінії, але й по лінії таких організацій як Японський центр, Асоціація сприяння торгівлі з Україною та країнами

Східної Європи («РОТОБО»), Японська організація сприяння розвитку зовнішньої торгівлі («ДЖЕТРО»).

Саме співробітництво в торговельно-економічній сфері належить до стратегічних пріоритетів двосторонніх відносин. Завдяки зусиллям політиків і бізнесменів, українсько-японські економічні відносини знаходяться в сприятливому стані. Слабкі і нестійкі зв'язки України та Японії в 90-і рр., стали зміцнюватися на початку XXI ст., як за кількісними, так і за якісними показниками. Товарообіг з 2000 р. по 2010 р. виріс майже в 6 разів (Рис. 1).

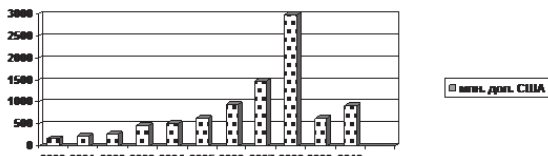

Рис. 1. Товарообіг України і Японії [1]

У той час як товарообіг України з Японією зростає, товарна структура не зазнала за 20 років значних змін. В українському експорті домінують руди і концентрати залізні (48,08%), титан і вироби з титану (18,23%), феросплави (18,23%), алюміній необроблений (7,1%), на які припадає майже 90% всього вартісного обсягу експорту (Рис. 2). У свою чергу в імпорті з Японії переважають автомобілі (70,2%), шини і покришки (2,9%), медична апаратура (2,4%) (Рис. 3)[2].

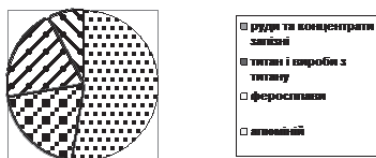

Рис. 2. Товарна структура українського експорту в Японію

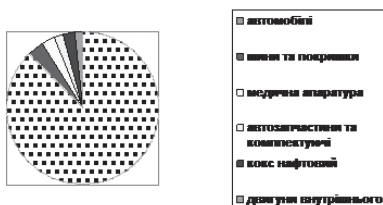

Рис. 3. Товарна структура японського експорту в Україну

Таким чином, на споживчому рівні економічні відносини України і Японії знаходяться в стані дисбалансу. В Україні можна побачити велику кількість японських автомобілів. У той же час українські товари з високою доданою вартістю представляють невеликий інтерес для Японії, український експорт в Японію, як і раніше, носить сировинний характер. На жаль, найближчим часом складно очікувати серйозних зрушень в зміні структури нашого експорту в Японію, що обумовлено стійким попитом на чорні метали, і тим, що ніші високотехнологічних товарів на японському ринку міцно зайняті європейськими та американськими компаніями.

Однак при уважному розгляді можна побачити нові можливості покращення експорту в Японію не екстенсивним шляхом, а за рахунок збільшення в ньому частки обробленої продукції, продукції з більш високою доданою вартістю. Важливим є питання модернізації в цілому архаїчної структури торговельно-економічних зв'язків, що спираються на формулу: «сировина – з України, готова продукція – з Японії».

Перспективи розвитку економічних відносин багато в чому залежать від рішення задач розширення експортного потенціалу економіки України і поліпшення структури самого експорту. Для зміни ситуації в кращу сторону необхідно створення привабливих інвестиційних умов, підвищення ефективності державної підтримки експорту товарів з високою доданою вартістю, оптимізація умов доступу українських товарів і послуг на японський ринок.

Основними пріоритетними галузями з комерційної точки зору є атомна енергетика та захист ядерних об'єктів, авіація, інноваційні технології, а також системи зв'язку та навігації. Важливе місце, на наш погляд, може зайняти співпраця між японськими виробниками комп'ютерних технологій і вітчизняними творцями програмного забезпечення.

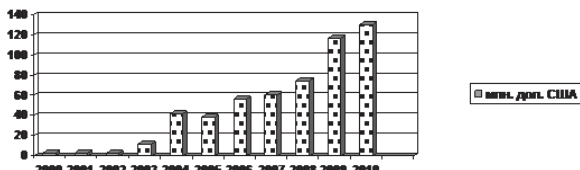

Рис. 4. Японські інвестиції в Україні [1]

Україна і Японія можуть співпрацювати практично у всіх сферах економічної діяльності, оскільки володіють значним потенціалом. В сфері інвестиційного співробітництва між Україною і Японією останнім часом відбуваються позитивні зміни (Рис. 4). Треба зазначити, що реальний обсяг японських інвестицій в Україні є більшим за зазначений. Це пояснюється тим, що Державна служба статистики України реєструє походження інвестицій за розташуванням материнської компанії, у той час як багато японських компаній здійснюють свою інвестиційну діяльність через свої європейські та американські офіси, зокрема «Japan Tobacco International Ukraine» (материнська компанія розташована в Швейцарії, приток інвестицій понад 50 млн. дол.

США в тютюнову фабрику в м. Кременчук). За даними Посольства Японії в Україні, японські інвестиції в економіку нашої держави, з урахуванням прямих інвестицій філій японських корпорацій, розташованих в Європі, досягають 300 млн. дол. США [2].

В ході аналізу українсько-японських торговельно-економічних відносин, можна виявити низьку проблем, що перешкоджають повноцінному розвитку співробітництва. Так, японські компанії на шляху до українського ринку стикаються з низькою проблем через нерозвинену інфраструктуру, недосконалість нормативно-правової бази тощо. До цього додається корупційність деяких посадовців, низькі рейтинги надійності країни, різниця в бізнес-культурах, недосконала правова і податкова системи тощо.

Українська сторона намагається прискорити процес формування правових та інших умов, сприятливих для заохочення інвестицій та іншої економічної діяльності іноземних підприємств в Україні. Зокрема важливою віхою на цьому шляху стало відкриття Українського Товариства – приватної організації в рамках Комітету з ділового співробітництва «Японія-Нові Незалежні Держави».

Японія здійснює допомогу Україні через міжнародні організації, зокрема довірчий фонд ООН з проблем безпеки людства (проект допомоги людям у подоланні страхів, проблем і ризиків у місцевостях, які постраждали від Чорнобильської катастрофи на загальну суму 1,2 млн. дол. США), партнерський фонд «Японія-ПРООН» (проект «Енергоефективність в освітньому секторі України» на суму 315 тис. дол. США), довірчий тематичний фонд ПРООН з інформаційно-комунікаційних технологій (проект передачі інформаційних технологій Україні на суму 350 тис. дол. США), через Японський фонд соціального розвитку Світового банку (проект розвитку найбідніших громад на суму 1,7 млн. дол. США), близько 10 проектів через Японський фонд розвитку стратегії і людських ресурсів Світового банку, через рахунок ядерної безпеки і Чорнобильський фонд «Укриття» (внесок в Чорнобильський фонд Укриття склав 10 млн. дол. США) [3].

Японія на постійній основі здійснює підтримку України для зміцнення демократії, становлення ринкової економіки та покращення системи охорони здоров'я і медичних послуг через програми ОДР. Зокрема один з перших японських кредитів було надано для проекту розвитку аеропорту Бориспіль. У рамках цього проекту Японія надала кредит Україні розміром 170 млн. дол. США під 1,5% річних строком на 30 років з пільговим періодом в 10 років. У цілому ж загальний обсяг японської допомоги з 1991 р по 2011 р становить понад 150 млн. дол. США безвідплатної грантової допомоги та 450 млн. дол. США кредитної допомоги [3].

До числа перспективних напрямків відносяться співробітництво в агропромисловому комплексі; сфері використання альтернативних джерел енергії; модернізації житлово-комунального господарства і газотранспортної системи; хімічній та металургійній промисловості; туризму; транспортній інфраструктурі; галузі охорони навколишнього середовища (зокрема реалізація спільних проектів співпраці в рамках Кіотського протоколу). Україна зацікавлена у залученні кредитно-інвестиційних і технологічних ресурсів Японії, у розширенні кредитно-фінансової взаємодії, у тому числі – в рамках урядових програм, таких як програма ОДР.

Україна і Японія плідно співпрацюють в освітній і культурній сферах. У період з 1991 р. спостерігається активний розвиток двосторонніх культурних зв'язків. Регулярними стають різноманітні форми проведення фестивалів японської культури в Україні та української – в Японії.

Кількість культурних заходів збільшується щорічно, відкриваються японські центри в різних куточках нашої держави. Останніми роками в Японії значно зріс інтерес до України, відповідно збільшилась кількість мистецьких та освітніх заходів, присвячених культурі, історії та традиціям нашої держави в Японії. Університети України розвивають тісні зв'язки з університетами та дослідними центрами Японії.

Українсько-японське співробітництво в галузі культури і освіти не розвиваються рівноцінно. Японія вкладає набагато більше коштів у розвиток двосторонніх обмінів, поширення знань про свою культуру і традиції. В той час як в Японії українська культура ще мало відома широким верствам населення. Потенціал культурного співробітництва України і Японії величезний, однак він повністю не використовується, що вимагає подальшої роботи представників обох держав на всіх рівнях.

Таким чином, за 20 років Україна і Японія доклали багато зусиль для комплексного розвитку двостороннього співробітництва. На сучасному етапі продовжується процес створення договірно-правової бази для широкоформатного розвитку відносин в економічній, політичній, правоохоронній, культурній, інформаційній та туристичній сферах. Однак, для взаємин двох країн досі характерна нереалізованість значних потенційних можливостей творчого партнерства, реалізація яких є важливою перспективою на майбутнє.

1. Історія двосторонніх відносин Японії та України (Економічні відносини) [Електронний ресурс] : Посольство України в Японії. – 2011. – Режим доступу : http://www.ua.emb-japan.go.jp/ukr/bi_ua/factsheet/economy_u.pdf; 2. Стан торговельно-економічних відносин та інвестиційної діяльності Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Японією у I кварталі 2011 р. (Інформаційна-аналітична довідка) [Електронний ресурс] : Посольство України в Японії. – 2011. – Режим доступу : <http://www.mfa.gov.ua/japan/ua/25585.htm>; 3. Історія двосторонніх відносин Японії та України (Допомога Японії Україні) [Електронний ресурс] : Посольство України в Японії. – 2011. – Режим доступу : http://www.ua.emb-japan.go.jp/ukr/bi_ua/factsheet/assistance_u.pdf.